

ÇEVİRİBİLİMİNDE THEO HERMANS BAĞLAMINDA DİZGE ODAKLI BİR YAKLAŞIM

Hilal İZCİ¹
Faruk YÜCEL²

Atıf/©: İzci, H. ve Yücel, F. (2021). Çeviribiliminde Theo Hermans bağlamında dizge odaklı bir yaklaşım. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 461-476. doi: 10.17218/hititsbd.951328

Özet: Çeviride dizge odaklı yaklaşım denildiğinde akla ilk gelen isimlerden biri Çoğuldizge (Polysystem) Kuramı ile bilinen Itamar Even-Zohar'dır. Bununla birlikte, Belçikalı çeviribilimci Theo Hermans 1999'da yayımlanan *Translation in Systems* adlı eseriyle çeviride dizge odaklı yaklaşımları irdeleyip dizge kavramını açmıyarak Alman sosyolog Niklas Luhmann'ın dizge yaklaşımını çeviribilime uyarlamasıyla farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bu makalede, Hermans'ın çeviride seksenli yıllardan itibaren tartışılan dizgesel yaklaşımları nasıl değerlendirdiğini ve özelde çeviri sosyolojisi alanında sınırlı bir ilgiyle karşılanan Luhmann'ın dizge kuramının çeviribilim alanında neden ve nasıl kullanılabileceğine yönelik görüşleri ele alınmıştır. Bu bağlamda, Hermans'ın Çoğuldizge Kuramı'nı hangi açılardan eleştirdiği ve söz konusu kuramdaki kavramsal yaklaşımları nasıl sorguladığı dile getirilmiştir. Çalışmada ayrıca, çeviribiliminde sosyolojiden aktarılan bazı kavramların çeviribilimine nasıl yansıdığı ve bunun çeviri biliminin sınırlarını nasıl genişlettiği irdelenmiştir. Dolayısıyla disiplinler arası ilişkilere açık bir alan olan çeviribilimin sosyolojiden nasıl etkilendiği Luhmann'ın kuramı çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Theo Hermans, Dizgesel Yaklaşımlar, Niklas Luhmann, Çeviri Sosyolojisi, Çoğuldizge*

A System-oriented Approach in Theo Hermans' Context in Translation Studies

Citation/©: İzci, H. and Yücel, F. (2021). A system-oriented approach in Theo Hermans' context in translation studies. *Hitit Journal of Social Sciences*, 14(2), 461-476. doi: 10.17218/hititsbd.951328

Abstract: When it comes to system-oriented approaches to translation studies, the first name coming to mind is usually Itamar Even-Zohar with his poly-system theory. On the other hand, Theo Hermans did not only analyse system-oriented approaches to translation studies in his book *Translation in Systems* but he also offered a different point of view for translation studies by applying systems theory of German sociologist Niklas Luhmann to issues of translation. This article aims at studying Hermans' criticism and interpretation of previous systemic approaches and his opinions in the aforesaid book on why and how Luhmann's systems theory, which has actually been of limited concern in the field of sociology of translation, can be utilised in translation studies. In this context, Hermans' criticism of poly-system theory and his views about the drawbacks of the mentioned theory will be examined. It will also be scrutinised how the terms borrowed from sociology are reflected to the study of translation and how far they spanned the boundaries of the translation studies. Hence, the effects of sociology on translation studies, as a field open to interdisciplinary relations, will be argued within the framework of Luhmann's systems theory.

Keywords: *Theo Hermans, System-Oriented Approaches, Niklas Luhmann, Sociology of Translation, Polysystem*

Derleme Makale / Review Article

Makale Geliş Tarihi / Submitted: 12.6.2021 Makale Kabul Tarihi / Accepted: 23.12.2021

¹ Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Programı, hilalkoc2109@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0002-9347-0508>

²Sorumlu Yazar, Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, faruk.yucel@ege.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0003-2027-882X>

1. GİRİŞ

Manipülasyon Ekolü'nün en önemli temsilcilerinden biri olan Belçikalı çeviribilimci Theo Hermans'ın, 1985 yılına kadar bu ekolün fazla bilinmeyen çalışmalarını *The Manipulation of Literature* başlıklı antolojide toplaması sonucu söz konusu ekolün tartışılmasına ve tanınırlığına neden olduğu için alana yaptığı katkı takdirle karşılanmıştır (Stolze, 2013, s. 168). Ekolün öne sürdüğü devingen ve kültür odaklı yaklaşım, sonraki yıllarda çeviribiliminde dilbilimsel olarak nitelendirilen yaklaşımları gölgede bırakarak egemenliğini ilan etmiştir (Munday, 2008, s. 13). Hermans, editörlüğünü yaptığı bu kitabın giriş bölümünde, yeni bir paradigma ihtiyacını karşılaştırmalı edebiyat, dilbilim ya da psikoloji gibi alanların çeviriyi anlamadaki eksiklerini vurgulayarak savunmaktadır. Bu alanların çeviriyi irdelemede yetersiz kalan yönlerini şu şekilde açıklamaktadır: Karşılaştırmalı edebiyat, salt özgün metin üzerinden hareket etmiş; hiçbir zaman çeviriyi ayrı bir alan olarak, belli bir edebiyatın gelişiminde bu alanın işlevini göz önünde bulundurarak ele almamıştır. Çeviri konusunda araştırma yapanlar buna bağlı olarak irdelemeye ilişkin yanlış sorular sorarak çözümün değil, sorunun bir parçası olmuşlardır. Çözümü psikoloji gibi başka alanlara yönelerek gelişme sağlamaya çalışan araştırmacıların, karmaşık bir süreç olan insan zihnini irdelerken adeta kaybolmasının nedeni, onun nihayetinde kara kutuların en karası olmasıdır. Dilbilim, Hermans'a göre edebi olmayan metinlerde fayda sağlamadığı gibi edebi metinlerin çok katmanlı olan karmaşık yapısını anlamada çok sınırlı kalmıştır (Hermans, 1985, ss. 7-10).

Bu kapsamda, 1970'lerin ortasından başlayarak dünyanın pek çok yerinden birbirlerinden bağımsız çalışan (loosely-knit) bir grup araştırmacı, çeviribiliminde kapsamlı bir kuram oluşturmuş; bu araştırmacıların uygulamalı araştırmaları alana yeni bir paradigma getirmiştir. Hermans bu araştırmacıların ortak noktalarını, edebiyatı karmaşık ve devingen bir dizge olarak kabul etme, kuram ve uygulama arasında devamlı etkileşimi göz önünde bulundurma, edebi çeviriye betimleyici, erek-odaklı, işlevsel ve dizgeci yaklaşım benimseme, çeviri metinlerinin üretimi yönlendiren norm ve kısıtlamalara ilgi duyma, çeviri ve diğer metin üretme süreçleri arasındaki ilişkiyi sorgulama, çevirmenin mevcut edebiyattaki ve edebiyatlar arasındaki etkileşimdeki konumu ve rolünü vurgulama olarak özetlemektedir (Hermans, 1985, ss. 10-11).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi Hermans; Gideon Toury ve Itamar Even-Zohar'ın adlarıyla özdeşleşen betimleyici çeviri araştırmalarına ve dizgesel yaklaşımlara oldukça yakın bir isimdir. Bununla birlikte, Hermans'ın 1999'da yayımlanan *Translation in Systems: Descriptive and System-oriented Approaches Explained* adlı çalışmasıyla salt betimleyici çeviri yaklaşımlarının güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymakla kalmayıp, aynı zamanda çeviribilimde yeni yönelimlere işaret ederek bazı önerilerde bulunmasıyla son derece verimli bir eleştirel bakış açısı getirmiştir. Seguinot'ın altını çizdiği gibi Hermans, betimleyici çalışmalar yapan araştırmacıların alana yaptıkları katkıları vurgulayıp sorun oluşturan noktalara dikkat çekerek bu araştırmacılar arasındaki bağları ustalıklı kurmaktadır (Seguinot, 2000, ss. 199-200). Söz konusu makalenin başlangıç bölümünde Hermans, betimleyici çeviri araştırmalarını ele alarak dizge odaklı yaklaşımlar bağlamında, çeviribilimde yeterince tartışılmadığını düşündüğü Luhmann'ın dizge kuramına ilişkin görüşlerine ayrı bir önem vermektedir.

Hermans'ın çeviribilime, Alman sosyolog Luhmann'ın dizge kuramı çerçevesinde yorum getirmesi esasen çeviribilimde kökleri 1970'lerin sonlarına uzanan dönüşümle yakından ilgilidir. Söz konusu yıllar itibarıyla çeviribilim araştırmaları betimleyici ve işlevselci yaklaşımlar olmak üzere iki ayrı koldan ilerlemiştir. Bu iki yaklaşımın da kaynak metinden ziyade erek metnin erek kültür içindeki statü ve işlevine odaklanmasıyla kaynak metnin dilbilimsel etmenlerinden çok, çevirinin gerçekleştiği kültürel bağlama odaklanılmıştır (Snell-Hornby, 2006, s. 367). Böylece çeviri

incelemelerinden edinilen bilgiler, çeviride kullanılan dilin ötesinde kültürel, ideolojik ve toplumsal fark ve niteliklerin yorumlanmasında önemli veriler elde edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, çeviri olgusu, dilsel bir aktarımdan çok, erek kültürde yaratmış olduğu sonuçlarıyla toplumları etkileyen, hatta dönüştüren bir olgu olarak Wolf'un haklı biçimde altını çizdiği gibi, çeviriye ilişkin "sosyolojik gözün" (Wolf, 2007, s. 13) açılmasını sağlamıştır. Çünkü çeviri, salt sonuçları bakımından sosyolojik bir eylem değildir; genel anlamda değerlendirildiğinde çeviriler gerek ürün, gerek eylem olarak bir toplumsal bağlam içinde gerçekleşmektedir. Çeviri sürecine dâhil olan aktörler ya da bu süreçte kullanılan farklı araçlar dikkate alındığında, çeviri "sosyal olarak düzenlenmiş bir eylem" (Arı, 2014, ss. 38-39) olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, çeviri sosyolojisi çeviri araştırmalarının bir alt araştırma alanı olmaktan çok, günümüzde çeviriye bakışın kuramsal düzlemde zenginleşmesine ve çeşitlenmesine yol açtığı söylenebilir. Hermans'ın bu bağlamda çeviribilimine olan katkısı, bu çalışmada da irdeleneceği gibi, Luhmann'ın kuramını özellikle toplumsal dizgelerde "iletişimi" merkezde konumlandırmasıyla söz konusu kuramın çeviribilime nasıl uygulanabilir olduğunu göstermesidir.

Bu çalışmada, Hermans'ın çeviribiliminde tartışılan dizgesel yaklaşımları nasıl ele aldığı ve çeviri sosyolojisi alanında yeteri kadar irdelenmeyen Luhmann'ın dizge kuramının çeviribilim alanında neden ve nasıl kullanılabileceğine yönelik görüşleri tartışılmaktadır. Bu bağlamda, Hermans'ın Even-Zohar'ın Çoğuldizge (Polysystem) Kuramı'nı hangi açılardan eleştirdiği ve söz konusu kuramdaki kavramsal yaklaşımları nasıl yorumladığı gösterilmeye çalışılacaktır. Bunun yanında makalede, çeviribiliminde sosyolojiden aktarılan bazı kavramların farklı düzlemde alana nasıl yansıdığı ve bunun çeviribiliminin sınırlarını nasıl genişletebileceği irdelenecektir. Bir başka deyişle, bu makale, çeviribilimde Even-Zohar'la başlayan dizgeci yaklaşımın daha sonraki çeviribilimcilerin eleştirisi ve katkılarıyla gelişim sürecini ve bu sürecin bir uzantısı olarak çeviribilimde yaşanan "sosyolojik dönüşümün" de etkisiyle Luhmann'ın dizgeler kuramının çeviribilim alanına sunacağı yeni bakış açılarını, bugüne kadar bu kuramı çeviribilim alanında en kapsamlı şekilde irdeleyen Hermans'ın perspektifinden ele almayı bilimsel düzlemde amaçlamaktadır.

2. ÇEVİRİBİLİMDE DİZGELERE DOĞRU

Çevirinin karmaşık toplumsal ve kültürel bir edim olduğuna yönelik düşünceler ilk kez 1960'lı yıllarda dile getirilmeye başlanmıştır. Tahir-Gürçağlar'ın da haklı olarak altını çizdiği gibi Jiri Levy, çevirinin salt dilsel bir olgu olarak değil, iletişim bağlamı içinde ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre çeviride iki tür normun belirleyiciliğinden söz edilebilir: bazı normlar, çeviriyi türev bir metin olarak biçimlendirmesine karşın, bazıları ise çeviriyi kendi içinde biçimlendiren estetik normlardan oluşmaktadır (Levy, 2011, s. 119). Dolayısıyla çeviri, Hermans'un vurguladığı gibi, bir yandan özgün metne atıfta bulunurken, öte yandan çevirmenin katkısını da barındıran melez bir ürün olarak kabul edilebilir (Hermans, 1999, s. 21). Yetmişli yıllardan sonra çeviri sürecinde erek kültüre ve beklentilerine başat bir yer veren iki ayrı akımın geliştiği söylenebilir. Birinci akımı oluşturan işlevci çeviribilim, çeviri olgusuyla daha çok süreç olarak ilgilenirken; ikinci akım, diğer bir söyleyişle, betimleyici çeviribilim çeviriyi daha çok bir ürün olarak değerlendirerek çeviri metinlerin çözümlenmesinde çeviri, edebiyat, kültür, tarih ve ideoloji arasındaki etkileşimlere ışık tutmaya çalışmaktadır (Tahir-Gürçağlar, 2011, s. 120). Bu açıdan bakıldığında, Hermans çeviri çalışmalarında salt betimlemenin yeterli olmadığını; yapılan çalışmalarda aynı zamanda açıklamaya ilişkin niteliklerin bulunması gerektiğini öne sürmektedir. Çevirinin açıklanabilir olması, görüngülerin bir bağlama oturtulmasını ve bu bağlamın açığa çıkarılacağı araçları gerekli kılmaktadır. Hermans, betimleyici paradigma ile dizge kavramının kesiştiği yerin tam da burası olduğunu savunmaktadır (Hermans, 1999, s. 102). Özetlemek

gerekirse Hermans, çeviri araştırmalarında bu bağlantının kurulmasına duyulan gereksinim nedeniyle, nesnel çerçeveyi sağladığı gerekçesiyle dizgeci yaklaşımlara ayrı bir önem vermektedir. Benzer biçimde Andre Lefevere de dizge odaklı araştırmaların, ele alınan sorunların çözümlenmesinde yol gösterici olabileceğini düşünmektedir. Arı ve Tosun'un altını çizdikleri gibi, dizge odaklı yaklaşımlar, diğer alanlara ait kuramlarla bağdaşabilme ve bir alanın diğer alanlarla disiplinler arası bir ilişki kurabilme imkânını sağlamaktadır (Arı ve Tosun, 2018, s. 489). Bu bağlamda değerlendirildiğinde, çeviribilimde dizgesel yaklaşımların Itamar Even-Zohar'la birlikte başladığı görüşü savunulabilir. Hermans'ın kitabında Even-Zohar'ın kuramına ayrı bir bölüm ayırarak ona daha geniş yer vermesinin nedeni buna bağlanabilir.

3. ÇOĞULDIZGE KURAMI

Çeviriye dilbilimsel yaklaşımların dışına çıkarak, daha önce de vurgulandığı gibi ilk dizgesel yaklaşımı savunan isim Çoğuldizge Kuramı ile Itamar Even-Zohar olmuştur. Hermans, Çoğuldizge Kuramı'nın güçlü yönlerini açıklarken, onun toplumda egemen olan ideolojik ve sosyo-ekonomik yapıların yanında kültürel dizgelerle doğrudan ilişkili olduğu için mekaniklikten uzak, devingen yapısına vurgu yapmaktadır. Bunun dışında, Çoğuldizge, kuram ile uygulama arasındaki etkileşimi göz önünde bulundurduğundan Hermans'a göre bu kuram kural koyucu olmaktan çok açıklayıcı bir niteliğe sahiptir. Söz konusu kuram ayrıca, farklı durumlara uyarlanabilecek esnekliğe ve kapsamlılığa sahip olması nedeniyle çeviribilimsel çalışmaların ufkunu son derece genişletmiştir (Hermans, 1985, s. 14). Burada dikkat çeken bir konu, Hermans'ın Çoğuldizge Kuramı'na ilişkin öne sürdüğü görüşler arasında, bu kuramın başka kuramlarla bir ilişkisinin bulunmadığıdır (Hermans, 1999, s. 102). Ona göre, Betimleyici Araştırmalar ile Manipülasyon Ekolü arasındaki yakın ilişki, temelde tarihsel bir rastlantının ve kavramsal uygunlukların sonucundan başka bir şey değildir. Bu düşüncenin temelinde, kitabında kullanılan başlığın, dizge kuramının yalnızca betimleyici çalışmalara uyarlanmaması gerektiği görüşü yer almaktadır.

Hermans'ın kuramsal düzlemde açıklık getirmek istediği ve tartışmaya açık olan diğer bir konu ise, aslında dizge diye bir şeyin var olmadığıdır. Dizgeler, kuramsal olarak salt dizgeyi odak alan alanlarda söz konusudur. Dolayısıyla herhangi bir varoluşsal statüleri yoktur. Çeviri, edebiyat, siyaset ya da eğitim gibi alanları dizge olarak tanımlamak salt bu alanların dünyasına belli bir bakış açısı sunmanın yanında sözü edilen alanların, iç yapılanmalarını, dönüşümlerini ve dış dünyayla olan ilişkilerini anlamayı kolaylaştırmaktadır (Hermans, 1999, s. 103). Çoğuldizge Kuramı'nın temelleri, Even-Zohar'ın da sıklıkla vurguladığı gibi Rus Biçimciliği'ne dayanmaktadır. Bu bağlamda, 1920'li yıllarda yazdığı makalelerinde edebiyat için ilk kez dizge kavramını kullanan isim Yury Tynjanov'dur. Tynjanov'a göre "edebilik" ilişkisel bir niteliğe sahip olmanın yanında bir ağ içinde karşılıklı etkileşimde bulunduğu diğer ögelerle anlam kazanmaktadır. Eşzamanlı ve artzamanlı düzlemde yapılan irdelemelerde, bu ağ içindeki egemenlik ve bağlılık ilişkilerinin sürekli değiştığı görülmektedir. Bu değişimi dile getiren ilişkiyi Tynjanov merkez-çevre karşıt kavramlarla açıklamaktadır. Benzer bir yaklaşımı savunan Yury Lotman, kültürel göstergebilim yaklaşımında kültür kavramını da çok katmanlı bir dizge olarak nitelendirip kültürün birbirine bağlı olarak yapılanmış bir çekirdek ve ona bağlı daha esnek bir yapıya sahip olan çevrelerden oluştuğunu öne sürmektedir. Ancak Lotman, salt dizgelerle çevresi arasındaki ilişkiye değil, aynı zamanda dizgelerin kendi içindeki ilişkilerine de vurgu yapmaktadır. Yine, Praglı yapısalıcılardan Jan Mukarovsky de, Hermans'ın öne sürdüğü gibi edebi değişimlerin, gerek içsel dönüşümlerden gerekse dışardan gelen müdahalelerle gerçekleştiğini dile getirmektedir (Hermans, 1999, ss. 103-105). Yukarıda özetlenen görüşler çerçevesinde, biçimciler ve yapısalcıların görüşlerinden etkilenen Even-Zohar, Çoğuldizge Kuramı'nda, merkez-çevre arasında değişen ilişkilere ve çevirinin dizge içerisinde değişebilen işlevlerine işaret ederek, çevirinin bir dizge olarak içinde

bulduğu diğer dizgeleri etkileyebileceği gibi, kendisinin de diğer dizgeler tarafından etki altında kalabileceği görüşünü savunmaktadır.

Hermans Translation in Systems adlı çalışmasında Çoğuldizge Kuramı'nın terimlerinin ayrıntılı biçimde ele alındığı bölümde, Even-Zohar'ın 1970'lerde geliştirdiği kuramını Poetics Today Dergisi'nin 1990 Bahar sayısında çok küçük değişikliklerle yayımladığını belirtirken, bu durumu çeviribilim alanının söz konusu yirmi yılda geçirdiği değişim süreci göze alındığında, başka kuramlarla herhangi bir diyalogu olmaması açısından şaşırtıcı bulmaktadır (Hermans, 1999, s. 106). Hermans'ın Even-Zohar'ın kullandığı terminolojiye ilişkin en dikkat çekici eleştirisi "Çoğuldizge" terimine yöneliktir. Even-Zohar "çoğuldizge terimini alışkanlıktan ziyade, eşzamanlı yaklaşımın aksine, dizge kavramının devingen ve çok unsurlu yapısını açığa çıkarmak amacıyla" (Even-Zohar, 1990, s. 12) kullandığını dile getirmektedir. Öte yandan, Hermans'a göre büyüklüğü ne olursa olsun her edebi ve kültürel dizge devingen ve çok unsurlu olduğundan, her biri birer çoğuldizgedir; bu nedenle, "çoğul" vurgusunun kuramda yapılmasına gerek yoktur (Hermans, 1999, s. 106). Bu nedenle, kitabının başlığında da görüldüğü gibi özellikle Even-Zohar'ın yaklaşımına atıfta bulunacağı yerler dışında, Hermans "dizge" kavramını kullanmayı tercih etmektedir.

Even-Zohar, çeviri yaklaşımını oluşturan terminolojiye bakıldığında, biçemcilerin de kullandığı ikili karşıtlıklara dikkat çekmektedir. Kullandığı ikili karşıtlıklardan ilki, "saygın görülen (canonised)" ve "saygın görülmeyen (non-canonised)" metinlerdir. Bu metinler genel olarak "yüksek" ve "alçak" edebiyata karşılık gelen kavramlardır. Ancak bu sınıflandırma, dizgenin konumuna göre değişebilmektedir; dahası bu konumlandırma "belli bir kültür çevresinde baskın" (Even-Zohar, 1990, ss. 15-17) konuma gelebilir ya da öyle bir işleve sahip olan bir türe göre de değişmesi söz konusu olabilir. Even-Zohar'da dikkat çeken bir diğer ikili karşıtlık "merkez-çevre" ayrımıdır. Saygın görülen metinler merkezde konumlanırken; saygın görülmeyen metinler çevrede kalır. Dizgenin merkezi ya da çekirdeği, dizge içerisinde yaratacağı çekim gücüyle ve daha örgütlü yapısıyla "çevreyi" etkileyip kendisine doğru çekmektedir. Çünkü "merkez" konumunda bulunan bir metnin/çevirinin etki ve değişim yaratma gücü, diğer alanlarla daha yakın ya da daha açık/ulaşılabilir olacağından "çevreye" göre daha fazla olması doğaldır. Even-Zohar'ın kuramında yer alan ve ikili karşıtlığa dayanan üçüncü sınıflandırma "birincil" ve "ikincil" edebiyat kavramıdır. Birincil edebiyat, dizgede yenilik getirmesine karşın, ikincil edebiyat daha çok, var olan gelenekleri pekiştirmektedir; bu açıdan bakıldığında, aynı şeylerin tekrarıyla sonuçlanan ve yenilik getirmeyen edebiyat anlayışını yansıtmaktadır (Even-Zohar, 1990, ss. 20-21).

Even-Zohar'a göre edebi Çoğuldizge içindeki dizgelerden salt birini oluşturan çevirinin merkezde konumlanması şu üç koşula bağlıdır: (a) Çoğuldizge henüz oluşmamışken, başka bir deyişle, edebiyat henüz "genç" ve yerleşme sürecinde iken; (b) edebiyat (daha büyük ve birbirleriyle ilişkili edebiyatlar arasında) ya "çevresel", ya "güçsüz" ya da her iki durumda iken; (c) edebiyatta dönüm noktaları, bunalımlar ve edebi boşluklar yaşanırken (Even-Zohar, 1990, s. 47). Her ne kadar Even-Zohar yaklaşımını oldukça açık bir biçimde dile getirmiş olsa da Hermans, Çoğuldizge Kuramı'nın, özünde bazı sorunlar barındırdığı görüşündedir. Bu sorunlar, yalnızca Bassnett'in belirttiği gibi "kabataslak" bir görüntü sergilemesinde değil; kavramlara hangi bakış açısından yaklaştığına ilişkin belirsizliklerden kaynaklanmaktadır (Hermans, 1999, s. 109). Benzer bir yaklaşımı savunan Hermans, söz konusu kuramda, bir edebiyatın genç, zayıf olması, bir geçiş döneminde bulunması ya da hangi değer yargıların belirleyici olacağı, açık biçimde ifade edilmemektedir.

Hermans, Çoğuldizge Kuramı'na yönelik eleştirilerini birkaç başlık altında toplarken, öncelikle çeviribilimin çalışma alanını genişletmesine yönelik yaptığı katkıyı vurgulamaktadır. Örneğin

kuramda, saygın ile çevrede kalmış eserlerin bir ilişkiler ağı içinde incelenmesi, göz ardı edilmiş metin ve biçimlerin çeviri irdelemelerinde çalışma konusu olmasının önünü açmaktadır. Kuramın bir başka katkısı, çevirinin, tarihsel bir devamlılık içinde farklı uygulamalarla etkileşim içerisinde kalarak kültürel bir uygulamaya dönüşmesi ve böylelikle kültür tarihi çalışmalarına ışık tutmasıdır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, Çoğuldizge Kuramı çeviri çalışmalarının alanını genişletmekte kalmamış, aynı zamanda kültürel dizgelerin toplumsal etmenlerle iç içe olmasına karşın, uygulamada siyasi ve toplumsal güç ilişkilerine, somut anlamda kurum ve gruplara yeterince yer vermediğinden dolayı metin-odaklı bir yaklaşımın olanaklarını geliştirmiştir. Hermans'ın bir başka eleştirisi de, kuramda sınıflandırmalara ve farklı gruplar arasındaki geçişlere yer verilirken, bu değişimlerin altında yatan nedenlerin sorgulanmamasıdır. Son olarak Hermans'a göre ikili karşıtlıklara dayanan ve bunlardan birine göre kendini tanımlayan Çoğuldizge Kuramı, melez, arada kalan ve değişken etmenleri hesaba katmamaktadır (Hermans, 1999, ss. 117-119). Her ne kadar Çoğuldizge Kuramı'nda, yukarıda vurgulandığı gibi bazı eksiklikler bulunsada, günümüzde Çoğuldizge'den esinlenen, çevirinin gerek çevresel koşullar tarafından şekillendirildiğini, gerekse o çevreyi şekillendirdiğini öne süren ve çevirinin toplumsal gerçeklikleri dolaylı yoldan yansıtmakla kalmayıp çevirinin ideolojik bağlamına gönderme yaptığını savunan ve Çoğuldizge'den yola çıkarak onu geliştiren araştırmacılar bulunmaktadır.

4. GENİŞ BİR BAKIŞ AÇISIYLA DİZGE ODAKLI YAKLAŞIMLAR

Çeviriye ilişkin öne sürülen dizgesel yaklaşımlar salt Çoğuldizge Kuramı ile sınırlandırılmaz. Bunun en belirgin kanıtı, Hermans'ın Çoğuldizge'nin sınırlılıklarını aşmaya ilişkin yaklaşımlarının başka beşerî bilimlerden hareketle oluşturulmuş fikir ve kavramlardan yola çıkmasıdır. Hermans çeviride dizge odaklı yaklaşımlardaki gelişmeyi dört başlık altında irdelemektedir. Birincisi, Jose Lambert'in kitle iletişim araçları üzerine yaptığı çalışması, ikincisi, Lefevre'nin ideoloji ve poetika üzerine ileri sürdüğü düşünceleri, üçüncüsü, toplumbilimci Bourdieu'nun "alan" ve "habitus" kavramlarını kullanan çeviribilimciler üzerindeki etkisi ve sonuncusu ise, Alman toplumbilimci Niklas Luhmann'ın dizge kuramıdır (Hermans, 1999, s. 120). Hermans'ın çalışmasında Luhmann'a ayrı bir bölüm ayırmasının nedeni, onun çeviri bilimciler tarafından yeterli ve layık olduğu düzeyde ele alınmaması ve ona hak ettiği ilginin gösterilmemesidir.

Hermans, öncelikle Jose Lambert'in kitle iletişim araçlarında yapılan çeviri üzerine görüşlerini ele alarak, özellikle kitle iletişim araçlarıyla sağlanan bildirişimin uluslararası doğasına, bu alandaki çoğul ortamlı teknoloji kullanımına, teknolojinin insanların günlük hayatının ayrılmaz bir parçası haline gelişine ve çok sınırlı sayıdaki gönderenin dünya çapında çok geniş kitlelere ulaşabilmesi gibi konulara odaklanmaktadır (Hermans, 1999, s. 121). Lambert bu alanın çeviri çalışmaları için önemli olabilecek dört açıdan sorgulayarak konuya dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, tartışmaya açtığı ilk konu, kitle iletişim araçlarında sanıldığından daha çok çevirinin kullanılmasıdır. Çünkü basında, gazetelerde, dergilerde, televizyonda ve çevrimiçi ortamda karşımıza çıkan çoğu bilgi ve metinler, çeviri ürünü olmakla birlikte toplumsal ve kültürel etkileri olan çok geniş bir alana yayılmaktadır. Tartışılması gereken ikinci konu, kitle iletişim ve sosyal medya araçlarında söz konusu olan metinlerin ya da aktarılan bilgilerin genelde çeviri olmasının açık ya da örtük biçimde gizlenmesidir. Özellikle erek kitlenin beklentileri olduğu kadar gereksinmelerinin ve kültürel algısının belirleyici olduğu yabancı ürünlere ilişkin yapılan reklamların çeviri olarak algılanması, ürünün satışını ve tanıtımını olumsuz anlamda etkileyebilmektedir. Bu durum, doğal bir etki yaratarak izleyicilerin kendilerini oyuncularla daha rahat özdeşleştirebilmelerini sağlamak için filmlerde alt yazının yerine dublajın kullanılmasında da geçerli olabilmektedir. Son olarak, bu alanda kullanılan metinlerde her zaman metnin tamamı çevrilmez. Dolayısıyla çeviribilim tam

metinlerin yanı sıra kısmi çevirilerle de ilgilenmelidir. Hermans'ın işaret ettiği gibi, Lambert son olarak, bu alanda çeviri, uyarlama, taklit gibi farklı uygulamalar arasında ayırım yapılmadığını, farklı dillerde aynı anda metinler üretilebildiğini (AB metinleri gibi) dile getirmektedir (Hermans, 1999, s. 122). Hedef kitle odaklı olan ve yerelleştirici çeviri yaklaşımının egemen olduğu böyle bir ortamda, özgün metinle çeviri metin arasında keskin bir ayırım yapmak oldukça zordur. Öte yandan, kitle iletişim araçlarının yukarıda sıralanan nitelikleri düşünüldüğünde haklı olarak Toury'nin, somut anlamda çeviri bir metin söz konusu olmasa da, çeviri olarak kabul edilen ve 'varsayılan çeviri' (Toury, 1995, s. 31) olarak tanımladığı çeviri anlayışını bu bağlamda yeniden düşünmemize yol açmaktadır. Lambert ayrıca ithal filmler, reklamlar ve televizyon programları izlerken salt öykülerin ya da konuların değil; kültür, dil ve değerlerin de ithal edildiğine dikkat çeker (Hermans, 1999, s. 124). Özetle, kitle iletişim araçları değer dizgelerini yalnızca etkilemeyeip aynı zamanda değiştirdikleri için bu bağlamda gerçekleşen çevirilerin siyasi ve ideolojik boyutunun da olduğu açıktır. Sonuç olarak, Hermans'ın altını çizdiği gibi, Lambert, Çoğuldizge Kuramı'nın farkında olmakla beraber, üzerinde çok durmadığı çeviriyi yönlendiren daha karmaşık etmenlere ve farklı uygulamalara açıklık getirmiştir. Benzer biçimde, Lefevere de metinlerin sürekli olarak farklı amaçlar ve kısıtlamalar altında farklı biçimlere dönüştüğü, bir anlamda yenilendiği dahası yeniden kazandırdığı görüşünü dile getirerek çeviribilimine yeni ve geniş bir boyut kazandırmıştır.

Lefevere'nin sunduğu kuramsal çerçeve her ne kadar temelde edebi dizgeye ilişkin olsa da kuşkusuz daha geniş alanlara uygulanabilir. Lefevere de, özellikle 1980'lerden sonra Even-Zohar'ın Çoğuldizge Kuramı'ndan etkilenmekle beraber, kuramı öncelikle Çoğuldizge'nin çoğul düzlemde işleyen bir dizgenin varlığını tartışmasız biçimde görmesi, jargon üzerinde fazlaca durması, birincil ve ikincil faaliyetler üzerine kurulu karşıtlığın tutarsızlığı ve önerdiği soyut kategorilerin çeviri alanında yapılan somut araştırmalara cevap vermede yetersiz kalabilmesi gibi açılardan eleştirmektedir (Hermans, 1999, s. 125). Lefevere, edebi eserlerin alımlanması, kabulü ya da reddini dizgesel olarak yönlendiren güç, ideoloji ve kurumlar gibi daha somut faktörlere dikkat çekmektedir. Aynı zamanda onun yaklaşımında, himaye, poetika, ideoloji ve söylem evreni gibi kavramların belirleyici olması, dizge anlayışın Even-Zohar'dan farklı biçimde yorumlandığını göstermektedir. Bir diğer önemli fark, Lefevere'nin dizgenin çevresiyle etkileşimine, dizgenin iç örgütlenmesine ve kontrol mekanizmalarına yaptığı vurgudur (Lefevere, 1992, s. 2). Özellikle çeviride bazı kırılmaların olduğunu dile getirmesi ve daha sonra kabaca Anton Popovic'in üst metin kavramına denk gelebilecek yeniden yazım kavramını önermesi, onu Even-Zohar'ın yaklaşımından farklı kılmaktadır. Çeviriyi bir yeniden yazım olarak görmesi de dizgesel yaklaşımların bir sonucudur. Munday'ın de altını çizdiği gibi Lefevere, çeviride dizgesel olarak tanımlanan yaklaşımlarla "kültürel dönüş" arasında bir köprü kurması açısından önemlidir (Munday, 2008, s. 125).

Lefevere'nin dizge kavramına ilişkin olarak önemle vurguladığı bir konu da dizgenin yalnızca keşfe yönelik bir model olması değil, bunun yanında bilişsel bir metafor olmasıdır. Lefevere, toplumun dizgelerden oluştuğunu söyler. Edebiyat da bu dizgelerden biridir, daha doğrusu bir alt dizgedir ve ikili bir kontrol mekanizması vardır. İlki, edebiyat dizgesinin dışından edebiyatın çevresiyle ilişkisini kontrol ederken, ikincisi, dizgenin içinden dizgeyi kontrol ederek iç düzeni sağlamaktadır. Edebi dizge içeriden, eleştirmen ve çevirmen gibi uzmanlar tarafından ve yine bu uzmanların belirlediği dönemin ya da kültürün baskın yazım tekniği (poetics) tarafından kontrol edilirken; dışardan etki eden mekanizma, esasen edebiyat dizgesinin dışında faaliyet gösteren bir himaye sistemiyle (patronage) kontrol edilmektedir. Himaye sistemi kavramından, gücü elinde bulunduran kişi ve kurumlar anlaşılabilir. Hamilerin ilgi alanı poetikadan çok, ideolojiye yönelik olduğundan poetikayla ilgili konularda öncelikle dizgenin içinde bulunan uzmanlara yetki

verilmektedir. Bu bağlamda Lefevere, himaye sistemini ideoloji, ekonomi ve statüye ilişkin olmak üzere üç bileşene ayırmaktadır. Himayenin ideolojik bileşeni, edebiyatın öteki dizgelerle ilişkisini belirlerken, ekonomik bileşeni, yazarın elde edeceği kazancının hamiler tarafından belirlenmesiyle ilgilidir. Son olarak, himaye sisteminin geçerliliğine bağlı olarak hamilerin prestij kazanması hamiliğin üçüncü bileşenini oluşturmaktadır (Lefevere, 1992, s. 14-16).

Lefevere, kültürel aktarım sürecinde oluşan bilgi birikimimizin, “özgün metinlerle” doğrudan etkileşimden ziyade, tedavüldeki “yeniden yazımların” ürünü olduğu görüşündedir. Yeniden yazımlar, Popovic’in üstmetin kavramına benzer şekilde çeviri, eleştiri, özet, çocuklar için uyarlamalar, çizgi romana ya da sinema filmine dönüştürme gibi uygulamaları içermektedir. Slovakyalı çeviribilimci Anton Popovic “Üstmetnin Yönleri” adlı makalesinde metinler arası devamlılık ilişkisinin edebi bildirişim modeliyle sağlandığını belirtmektedir. Bu bildirişim modelinde özgün metnin her türlü işlenmesi söz konusudur ve bu modelde ‘ilkmetin’ (prototext) metinler arası sürekliliğin nesnesi olan metin biçiminde tanımlanabilirken; ‘üstmetin’ (metatext) ilkmetnin modeli, iki metin arasındaki ortak değişmezlerin gerçekleştirilme biçimi olarak yorumlanabilir. Bu çerçevede, özgün metinden türemiş her türlü metin (parodi, çeviri, tanıtma yazısı, yorum, ders kitabı, okur eleştirileri, vb.) üstmetin kapsamında değerlendirilebilir. Ancak, bir eserin sonraki basımları gibi, doğrudan metni tekrar eden metinler bu kapsamda değerlendirilemez. Popovic bu bağlamda, üstmetinden söz edebilmek için göstergesel bir değişiklik olması gerektiği kanısındadır (Popovic, 1976, ss. 226-227). Bu açıdan bakıldığında, çevirinin üstbildirişimin bir ürünü, bir üstmetin türü olarak ele alındığı söylenebilir.

Her bir yeniden yazım uygulaması, yukarıda söz edilen baskın ideoloji, himaye sistemi, poetika gibi sınırlamalara tabidir; ancak, çeviride tüm bu sınırlamaların/kısıtlamaların dışında çeviriyi biçimlendiren etmenlerin biri de dildir. Hermans’a göre Lefevere’in dil faktörünü bilinçli olarak çalışmasının sonunda dile getirmesi, onun özellikle dilden kaynaklanan kısıtlamaların çeviride belirleyici rol oynamalarına karşın dilin mutlak bir değer olmadığını göstermeye yöneliktir. Çünkü bireyler, diğer bir söyleyişe çevirmenler, güç ilişkilerine olduğu kadar baskın poetikaya karşı aykırı bir tutum içerisine girebilirler. Ancak, genel anlamda bakıldığında çeviri ürünler, dizgenin sınırlarını ithal etme olarak yorumlanabileceğinden, potansiyel olarak daha çok dizgeye boyun eğme eğiliminde olmasından dolayı gereğinden fazla biçimde düzenlenmeye çalışılır (Hermans, 1999, ss. 128-129). Bu açıdan irdelendiğinde, Lefevere’in dizge içerisinde var olan karmaşık ilişkiler ağına vurgu yaparak, Çoğuldizge Kuramı’nın olumsuz anlamda en çok eleştirinin yapıldığı insan etmenine ve güç ilişkilerine yer vermeme konusuna eğilerek, edebiyatın ve çevirinin güç ilişkilerin sorgulanmasına yol açtığı kadar ideoloji ile de yakın bir bağlantı içerisinde olduğunu ortaya koyması önemlidir.

Hermans’ın kuramsal olarak dizge odaklı çeviri yaklaşımı kapsamında ele aldığı bir diğer isim, çeviribilim alanının dışından gelen toplumbilimci Pierre Bourdieu’dur. Bourdieu beşeri bilimlere “alan” ve “habitus” olmak üzere iki anahtar kavram sunmuştur. Bourdieu “alan” kavramını kendi içinde işleyiş kanunları olan ve etrafını çevreleyen ilişkiler ağı içerisindeki aktörler tarafından yapılandırılan bir uzam olarak tanımlamaktadır (Bourdieu, 1977, s. 72). Her ne kadar Bourdieu “dizge” kavramını kullanmasa da “alan” kavramının tanımına bakıldığında dizge kavramıyla benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Buna karşın “habitus” kavramı, öğrenilerek alışkanlıklara dönüşmüş, içselleştirilmiş yapılara işaret etmekle birlikte “habitus” bir alan içinde yapılandırılmış bir öge olarak aynı zamanda o alanı biçimlendirip onu eyleme dönüştürmektedir (Hermans, 1999, s. 132). Daniel Simeoni, Bourdieu’nun habitus kavramının çeviribilim açısından çok uygun olduğunu fark etmiş; çeviribilime sosyolojik bir yaklaşım getirip çeviri habitusunu normlarla bağdaştırarak Toury’nin norm kavramına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Gerçekten de Hermans,

“habitus” kavramının gerek yapılandırılmış gerekse yapılandırıcı niteliği göz önüne alındığında, çevirmenlerle normlar arasındaki ilişkiyle birebir örtüştüğü görüşündedir (Hermans, 1998, s. 59). Buna karşın Simeoni'nin çevirmenlerin boyun eğme eğiliminde olmalarının karşılaşılan genel bir davranış biçimi mi olduğu, yoksa bu davranışı zamanla mı kazandıkları sorusuna yanıt bulmaya çalışması, habitusun nasıl ve ne zaman değişebileceğini göstermektedir. Simeoni'ye göre çeviri bağımlı (heteronomous) ve daha çok müşterinin alanına (tarım, bankacılık, açıcılık, vb.) odaklı bir etkinliktir. Bourdieu, edebiyatın özerk bir “alan” olarak kendi kural ve değerlerini ortaya koyduğunu söylerken; Simeoni'ye göre çeviri, çevrilen alana göre biçim aldığı için özerk değildir. Bu bakımdan çevirinin yapısı gereği ‘boyun eğen’ bir tarafı bulunmaktadır (Hermans, 1999, s. 134). Çevirinin bu niteliği, onun kaynak metinler için söz konusu olan yazarın yaratıcılığının ve var olan koşulların sonucu olarak ortaya çıkmasından çok, çevirilerin belli bir gereksinim ya da ideolojik bir tercihe bağlı olarak bir çevirmen ya da ona bu görevi veren haminin/işverenin ‘bitmiş/tamamlanmış’ bir eserin erek dil ve kültürde yeniden yaratılarak okurların beklentileri ve onlar üzerinde yaratacağı etkinin odak alınmasının bir sonucu olarak görülebilir.

Habitus kavramında, çeviri etkinliğinin alışlagelmiş kuralları yapılandırılmış olmakla beraber, çeviri sonrası uygulamalarının yapılandırılmasına da gönderme yapmaktadır. Bu nedenle, çeviri normları “itaatkâr” çevirmenler tarafından korunup varlığı sürdürülmektedir (Simeoni, 1998, s. 6). Ancak madalyonun öteki yüzüne bakıldığında, Hermans'ın da haklı olarak altını çizdiği gibi, bu normlarda gerçekleşen değişikliklerin de yine çevirmenlerin sergiledikleri davranışlar ya da geliştirdikleri söylemler aracılığıyla meydana geldiği görülmektedir. Ona göre Simeoni'nin bu yaklaşımı Venuti gibi direnişçi ve öz-benliği vurgulayan çeviri anlayışının yolunu açmıştır (Hermans, 1999, s. 134). Öte yandan Hermans, Simeoni'nin bir alan olarak çevirinin varlığına ilişkin görüşünü desteklemediği görülmektedir. Çünkü ona göre Bourdieu her ne kadar edebiyatın bir “alan” olarak ortaya çıktığını söylese de, edebi eserler sansüre uğradığında ya da bastırıldığında bu, genelde alandan kaynaklanan edebi kaygılarla gerçekleşmez. Edebilik, insanlardan ya da kurumlardan izole bir kavram olmadığı gibi, edebiyatta da özerklik ve dışa bağımlılık söz konusudur. Dolayısıyla Hermans, çevirinin başka etmenlere bağımlı olmasının, çeviriyi “alan” olmaktan çıkarmadığı, aksine çeviriyi de bir “alan” olarak irdelemek için bir neden oluşturduğu kanısındadır (Hermans, 1999, ss. 135-136). Bu kapsamda, Hermans'ın çeviriyi toplumsal bir dizge olarak kavramsallaştırabilme adına Niklas Luhmann'ın kuramsal modelini kullanması, kuramsal bir dayanak oluşturması açısından dikkate değerdir.

5. LUHMANN'IN DİZGE KURAMI ÇERÇEVESİNDE ÇEVİRİYE BAKIŞ

Hermans, Luhmann ile Bourdieu arasında kuramsal olarak bazı benzerliklerin olduğunu savunmaktadır. Bunun en belirgin kanıtı, her iki alandaki sosyolojik yaklaşımların başka alanlara yenilikler getirmesidir. Bunun yanında, iki kuramcının odaklandığı konuların daha çok modern sanayi toplumunun ve kültürü de kapsayacak biçimde toplumun alt bölümlerinin işleyişiyle ilgili olduğu görüşündedir. Dahası, her ikisi de kuramsal ve yöntemsel yaklaşımları ön plana alarak iki alanla ilişki kurmanın önemini vurgulayan düşünürlerdir. Son olarak, her kuramcı da çeviri konusunda yazmamakla beraber, çeviribilimcilerin çalışmalarını, özellikle de son yıllarda etkilemişlerdir. Her ne kadar iki kuramcı arasında ortak nitelikler bulunsa da Hermans, iki ismin arasında belirgin farklar olduğunu vurgulamaktadır. Bourdieu, antropolojiye eğilen bir sosyolog olmasına karşın, Luhmann daha çok dizge-kuramsal bakış açısıyla hareket etmektedir (Hermans, 1999, s. 137). Kuşkusuz Luhmann'ın fikirleri zamanla kaçınılmaz olarak bazı değişimlere uğramıştır. Başlangıçta dizgeleri, karmaşıklığı azaltmanın bir yolu olarak gören Luhmann, zaman içinde dizgelerin öz-dönüşümsel (self-reproducing) ve öz-göndergesel (self-referential) yapısına daha çok odaklanmaya başlamıştır (Luhmann, 2013, ix). Luhmann, dizgeler

kuramını ekonomi, hukuk, politika, eğitim, din, bilim ve sanat gibi daha geniş ölçekli dizgelerin yanı sıra ekolojik bildirişim, protesto eylemleri gibi daha dar alanları da dikkate alarak oluşturmaktadır. Luhmann'ın kuramının ayıt edici özelliği, toplumsal dizgeleri bireylerden oluşan yapılar olarak değil; bir iletişim aracı olarak yorumlamasıdır (Luhmann, 2013, s. 28). Birer 'anlamlandırma dizgesi' (Sinnsysteme) olan toplumsal dizgelerde bilgi alışverişi önemli bir yere sahiptir. Bu dizgeler çevrelerinden de bilgi edinmekle beraber 'autopoietik' (kendi kendini yeniden üreten) yapılarıyla tüm bileşenlerini yeniden üretir ve çevresindeki diğer dizgelerden ayrılmaktadır. Dizgeler ayrıca 'öz-göndergesel' (self-referential) yapılarıyla kendi çıktılarını yeniden kullanarak kendi unsurlarını üretirler. Böylece dizgeler kendi iç işleyişlerini düzenleyen ve dizge ile çevreyi ayırıştıran yapılarıyla 'operasyonel' (işlevsel) bir kapalılık içindedir. Öte yandan, Luhmann'a göre bu operasyonel kapalılık, dizgenin çevresiyle ilişki kurmayacağı anlamına gelmemektedir (Luhmann, 2013, ss. 68-69). Çevre ile dizge arasındaki karmaşıklık düzeyini sıkça vurgulanması, toplumsal dizgeler karmaşıklıkla başa çıkmanın ve karmaşıklığı azaltmanın bir yolu olarak görülebilir. Bu açıdan bakıldığında, her toplumsal dizgenin kendine özgü ikili kodları vardır ve dünyanın geri kalanını bu kodlar üzerinden okuduğu söylenebilir. De Berg'in edebiyatta yaptığı gibi araştırmacıların, Luhmann'ın kuramından başka alanlardan da etkilenip yararlandığı bilinmektedir. Bu çerçevede Hermans, Luhmann'ın kuramsal yaklaşımının, çeviriyi toplumsal ve tarihsel açıdan irdeleyip anlayabilmek için önemli olduğu kanısındadır. Dahası, Luhmann'ın fikirleri, Çoğuldizge Kuramı ve Pierre Bourdieu'nun görgül ve tarihsel yaklaşımlarına dolaylı olarak gönderme yaptığı için bazı açılardan bu yaklaşımları tamamlayacaktır (Hermans, 2002, s. 4).

Hermans, Luhmann'ın dizge kuramını çalışmasında irdelerken, dizgeyi bir bütün olarak ele almanın zorunlu olmadığını, belli sorulara yanıt aramak için dizgenin belli bir alanı üzerinden hareket edilebileceği düşüncesinden yola çıkılması gerektiğini öne sürmektedir. Bu kapsamda, Hermans'ın, tabiiyetine (heteronomy) rağmen çevirinin nasıl kavramsallaştırılabileceği, çeviri kavram ve uygulamalarındaki devamlılık, farklılık ve değişikliklerin nasıl izah edilebileceğine yönelik sorularına yanıtlar aramak gerekmektedir (Hermans, 1999, s. 137). Öte yandan, Luhmann'ın kuramının daha çok modern sanayi toplumuna yönelik olduğu, modernite öncesi toplumlar hakkında bazı sorunlara ışık tutamayacağı akılda tutulmalıdır. Buna karşın, çeviriyi "toplumsal bir dizge" ya da Bourdieu'nun deyişiyle bir "alan" olarak görmek çeviri için yeni bakış açıları sağlayacaktır. Luhmann'ın kuramında kullandığı anahtar terim ve kavramlara bakıldığında, Luhmann'ın toplumsal dizgeyi, birey ya da topluluklardan oluşan bir yapı olarak düşünmediği görülmektedir. Çünkü bireyler daha çok fiziksel dizgenin bir parçası olarak düşünülmemektedir. Bu bağlamın da işaret ettiği gibi, toplumsal dizgede gözlemlenebilir olan iletişimdir. Toplumsal dizgeler anlamlandırmaya dayalı (Sinnsysteme) dizgelerden oluşmaktadır. Dizgeyi oluşturan ve devamını sağlayan etmenler, iletişimsel etkinliklerdir (Luhmann, 2013, s. 28). Dilin farklı biçimdeki kullanımları gibi, çeviriler de dolaysız olarak iletişimle ilgili bir alandır ve her toplumsal davranış gibi iletişime dahil olanların işbirliğini gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, iletişim, kişilerin doğrudan ve yüz yüze etkileşimi yoluyla gerçekleşebileceği gibi, zaman ve uzamın ötesine de geçebilmektedir. Normlar ya da Luhmann'ın deyişiyle beklentiler de iletişimdeki bu belirsizliğin önüne geçerek, bir ölçüde istikrar sağlamaktadır (Hermans, 2002, s. 5).

Luhmann'ın dizge-kuramsal fikirlerini edebi çeviriye ve normlara uygulayan ilk isim Andreas Poltermann'dır. Poltermann'a göre edebiyatın ayrı bir toplumsal dizge olarak ortaya çıkması, din, siyaset, eğitim gibi alanlarla karşılaştırıldığında ona bir ölçüde özerklik kazandırmıştır. Bu bağlamda, edebiyatın ayrı bir dizge olarak ortaya çıkışı 18. yüzyıla dayandırılabilir. Bu ayrışmada edebiyatın ahlaki ölçütlere bağlı olmaktan çok, estetik değerler üzerinden yargılanması etkili

olmuştur. Bunun nedeni, edebi normlar ve çeviri normlarının, edebi türlerin beklentileriyle ilgili olmasıdır. Edebi türün beklentilerini karşılamak Hermans'ın belirttiği gibi, karmaşıklığı azaltmanın, “yabancı” öğelerle dizge içinde baş edebilmenin bir yoluyken; bu karmaşıklığı sürdürmek de bir yöntem olabilir (Hermans, 1999, s. 140). Luhmann ayrıca modern sanayi toplumunun siyasal, iktisadi, dinî dizgeler, hukuk, bilim, sanat ve eğitim dizgeleri gibi işlevsel olarak birbirinden ayrılmış dizgelerden oluştuğunu savunmaktadır. Bu farklı dizgelerin birbirleriyle gerek etkileşim içinde olması, gerekse birbirlerine ihtiyaç duyması, her bir dizgenin dünyanın geri kalanını kendi bakış açısından yorumlaması anlamına gelmektedir. Örneğin hukuk dizgesi, dünyayı hukuki olan/olmayan üzerinden okurken, siyasal dizgeler dünyayı güç ilişkileri üzerinden okumaktadır. Luhmann'a göre bu «merkezsizlik» toplumun dünyanın karmaşıklığıyla başa çıkmasını sağlamaktadır (Luhmann, 2013, s. 121).

Luhmann'ın kuramında dikkat çeken bir başka konu, anlamı önceden belirlenen bir ileti olarak görmemesidir. Çünkü anlam, alıcının alımlama biçimiyle oluşan bir olgudur. Dolayısıyla ortaya çıkan her anlam, hariç tutulan olasılıklarla anlam kazanmaktadır. İletişim genel olarak değerlendirildiğinde, belli bir bağlam içinde ve belli bir zaman diliminde gerçekleştiğinden, iletişimi anlamak için yalnızca bilgi ile bilginin dile getirilişi arasındaki farka değil; aynı zamanda, iletişimin ayırıcı yönüne, hangi anlamların olumlanıp dahil edilirken, hangi anlamların olumsuzlanarak hariç tutulduğuna da bakılmalıdır (Hermans, 1999, s. 140). Bu açıdan bakıldığında, çeviriyi anlamaya ve anlamlandırmaya çalışırken neden başka şekilde çevrilmediği de sorgulanmalıdır. Durağan bir anlamdan söz edilemeyeceğinden her çevirinin farklı bir anlamı ortaya koyması ve bunun kaynak metinle birebir örtüşmemesinin anlamın topluma ve bireye göre farklı biçimlenmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Anlamın, Saussure'nin öne sürdüğü gibi birbirleriyle örtüşen bir göstergeler dizgesine indirgenemeyeceğini savunan Derrida, anlamın değişkenliğini somutlaştırmak için çeviriden örnek vererek dilsel göstergelerin “taşınma”sı (transport) olan çeviri kavramı yerine farklılığı ve değişimi nitelendiren “dönüşüm” (transformation) kavramını önermektedir (Derrida, 1994, ss. 36-37). Özellikle çevirilerde görülen bu dönüşüm olgusu, anlamın dilden dile ne ölçüde farklılaşabileceğini gösterdiği gibi, anlamın aslında aynı dil içerisinde koşullara, bağlama ve insana göre değiştiğini de vurgulamaktadır.

Luhmann'ı yorumlayan araştırmacılardan De Berg, Hermans'ın da işaret ettiği gibi “anlamın zamana bağlılığına” vurgu yaparak özellikle çeviri tarihi araştırmalarına yeni bir boyut kazandırmaktadır (Hermans, 2002, s. 10). Bu görüş aynı zamanda metinlerin değişmez bir anlama sahip olmadıklarını belirttiği gibi çeviri metinlerin de sabit bir anlamı olamayacağını göstermektedir. Anlam denilen olgu, sözcüklerde ya da tarihsel ve toplumsal bir boşlukta deşifre edilmeyi bekleyen dilbilimsel kodlarda saklı değildir. Çeviri eserlerin kaynak metinle ilişkisi salt anlambilimsel düzeye indirgenirse, iletişim sürecinde yapılan seçimler göz ardı edilmiş olmaktadır. Çeviride belli bir çeviri yönteminin seçilmesi dahi, çeviriyi yönlendiren normatif ve bilişsel beklentilerin sonucudur. Bu nedenle, çevirinin uyarılma, özetleme, taklit ve alıntı gibi diğer türlerden ayrılması, onun iki tür norm tarafından belirlenmesine yol açmaktadır. Hermans bunları, asli (constitutive) ve düzenleyici (regulatory) normlar biçiminde tanımlamaktadır (Hermans, 1999, s. 141). Asli normlar, çevirinin bir kurum olarak sınırlarını denetleyen beklentiler olmasına karşın, düzenleyici normlar, belli tür ve söylem alanlarında uygun görülebilecek yöntemlere ilişkin beklentileri kapsamaktadır. Luhmann'a göre, dizgeler her ne kadar iletişimin bir ürünü olsa da, iletişimi yapılandıran etmenlerden biri de var olan beklentilerdir (Luhmann, 2013, s. 61). Bu beklentilerin biçimlenmesi konusunda üzerinde durulması gereken bir kavram da ‘çifte olumsuzluk’tur. Çifte olumsuzluk kavramıyla, iletişim sırasında iletinin alımlanma biçiminin de göz önünde bulundurulması gereği vurgulanmaktadır. İletişim sırasında alıcının alımlama biçimine ilişkin bir beklentiye girmesi kabul edilmektedir. Bu

bağlamda, alıcı ve iletiyi gönderen birbirlerinin beklentilerini ne kadar az bilirse 'çifte olumsuzluk' sorunu o kadar büyük olmaktadır. Luhmann iletişime dayalı toplumsal dizgenin 'çifte olumsuzluk' sorununu çözmek için Öntaş ve Akçay'ın işaret ettikleri gibi toplumsal yapıların oluşturulması bir gerekliliktir (Öntaş ve Akçay, 2014, ss. 102-103).

Luhmann'ın dizge kuramında iletişimin bir dizgenin işleyişini sağlayan temel etmen olarak görülmesi ve bu iletişimin gerek çevirinin iç işleyişinde devingen duruma gelmesi, gerekse diğer dizgelerle ilişkisinin çeviri aracılığıyla gerçekleşiyor olması, çeviriyi merkezi bir konuma yerleştirmektedir. Çeviri yoluyla kurulan iletişim, toplumsal dizgelerin içyapısını kendine yeterli hale getirebilmek için, kendi iç iletişiminin dışında, dizgenin devingenliğine yönelik diğer dizgelerle kurulacak ilişkide çeviri dizgesinin rolünü de belirlemektedir (Arı ve Tosun, 2018, s. 489). Luhmann, sanat eserlerini yorumlarken, üslubun her bir sanat eserinin üretimi olduğu kadar tüketimini de belirlediğini öne sürmektedir. Bu görüşten yola çıkan Hermans, çeviri olsun ya da olmasın aynı türdeki eserleri farklı türde dahi olsa diğer çeviri eserlerle ilişkilendirmiştir. Bir kaynak metne göndermenin söz konusu olduğu ilk durumda, çevirinin dış göndergeselliği (external reference) geçerliken; ikinci durumda öz-göndergeselliği (self-reference) söz konusudur. Bundan dolayı, çevirinin de kendi içinde toplumsal bir dizge olduğu görüşü egemendir (Hermans, 1999, ss. 140-141). Luhmann, çevre ile dizge arasındaki karmaşıklık düzeyini sıklıkla vurgular ve toplumsal dizgelerin bu karmaşıklığı azaltmak için kendi ikili kodlarını ürettiğini ve dünyanın geri kalanını bu kodlar üzerinden okuduğunu belirtmektedir (Luhmann, 2013, s. 121). Örneğin bilim "doğru/yanlış", hukuk "yasal/yasal olmayan" ayrımı üzerine kurulu bir değerler dizgesine sahipken çeviri için Hermans, "geçerli/geçersiz" temsil (valid/invalid representation) kavramlarını önermektedir (Hermans, 1999, ss. 142-143).

Luhmann'ın dizge kuramının ayırt edici niteliklerinden bir diğeri, toplumsal dizgeleri "kapalı" dizgeler olarak tanımlamasıdır. Luhmann'a göre, dizgeler çevrelerinden de bilgi edinmekle beraber autopoietik (kendi kendini yeniden üreten) yapılarıyla tüm bileşenlerini yeniden üretir ve çevresindeki diğer dizgelerden ayrılır. Dizgeler ayrıca öz-göndergesel (self-referential) yapılarıyla kendi çıktılarını yeniden kullanarak kendi unsurlarını üretir. Böylece dizgeler kendi iç işleyişlerini düzenleyen ve dizge ile çevreyi ayırıştıran yapılarıyla operasyonel bir kapalılık içindedir. Öte yandan, Hermans'a göre bu operasyonel kapalılık dizgenin çevresiyle ilişki kurmayacağı anlamına gelmez (Hermans, 1999, ss. 68-69). Yani dizgelerin dışardan girdilere ihtiyaç duyduklarından «açık»; ancak, bu girdileri yine kendi terimleriyle işlemeleri bakımından kapalı bir yapıya sahiptir. Bunun yanı sıra, yalnızca kendini çevresine adapte edebilen dizgeler varlığını sürdürülebilir. Luhmann'ın öz-göndergesel dizge kuramı, anlam yüklemenin ya da anlamı işlemenin tek ve ayrıcalıklı bir yolunun, belli bir merkeze bağlı olmadığını gösterdiği gibi, çok bağlamlı bir evren sunarak görecelik anlayışının geçerliliğini de yansıtmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, bilgi denilen olgunun aslında görece bir değerler dizgesi olduğunun kabul edilmesi, olaylara bakış açımızı kısıtlayan etmenlerin ayrımına varmamızı sağlayacaktır. Hermans, öz-göndergesel dizge kuramı çeviribilimde birkaç işlev üstlendiği için çevirinin toplumda var olma biçimi yeniden sorgulanması görüşündedir. Dahası, ona göre çevirinin toplumsal bir dizge olarak irdelenmesi, yapılacak çalışmalara yeni kulvarlar açacağı gibi, çeviribilim disiplininin kendine alışılmadık sorular sorarak temel sorunlarına çözüm bulmasını da sağlayabilir (Hermans, 1999, s. 150).

Özetle, çevirinin iletişimin özel bir türü olması, kendi başına varlığını sürdürmesi, çevirinin kapalı bir dizge olarak görülmesine neden olur ya da başka bir deyişle, farklı dizgelere karşı çevirinin sınırlarını belirginleştirir. Çeviri, kendine özgü bir iletişim olduğundan Luhmann'ın kuramın temel işlevinin bizzat kendisi olduğu söylenebilir. Çeviri; çeviri kuramı, çeviri eğitimi ve çeviriyle uğraşan uzmanların çeviriyi uygulamalı bir alan olarak yapılandırmasından dolayı kapalı bir dizge

olarak görülmektedir. Buna karşın çeviri, eylemsel bir niteliğe sahip olması ve salt bireysel iletişimden ya da çevirmen eyleminden ibaret olmamasıyla toplumsal bir dizgenin parçasıdır.

6. SONUÇ

Çalışmada görüldüğü gibi, Hermans'ın kuramsal yaklaşımlarında “norm” ve “dizge” kavramlarına özel bir yer vermesi, bunların betimleyici çeviri araştırmaları ve dizgeci kuramlarla ortak bir noktada buluşmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Her ne kadar Hermans, Even-Zohar'ın “Çoğuldizge” kavramı yerine çeviri için salt “dizge” kavramını önerse de, onun dizge kavramını genişleterek onu eleştirel biçimde ele aldığını göstermektedir. Bu da dizge bağlamında yeni önerilerin geliştirilmesine aracılık etmektedir. Hermans'ın ayrıca, Toury'nin “norm” kavramında en çok eleştirilen güç ilişkilerine ve insan etmenine yeterince yer verilmemesini de dikkate alarak, çalışmalarında bu konular üzerine eğilen Lefevere gibi isimlerin görüşlerine yer vermesi önemli bir eksikliğe işaret etmektedir. Özellikle onun Luhmann'ın dizge kuramını çeviribilime uyarlayarak disiplinlerarası etkileşime dikkat çekmesi önemlidir. Ayrıca başka alanlara açık olmak, çeviri bilimine yeni görüşlerin katılmasını sağlayacaktır. Bu nedenle Hermans çeviri çalışmalarında yeterince yer verilmeyen Luhmann'ın kuramına ayrı bir yer ayırmıştır. Hermans'ın, Luhmann ile çeviri sosyolojisi bağlamında en çok atıfta bulunulan isimlerden Bourdieu arasındaki benzerliklere işaret ederek dizge kuramını sorgulaması ve çeviribilime uyarlaması çeviri kuramına birçok açıdan katkı sağlamaktadır. Hermans'a göre Luhmann, dizgeleri “anlamlandırma” ve “iletişim” terimleri üzerinden tanımlamış, dizgelerin kendi içinde operasyonel bir kapalılık içinde işleyen bir yapıya sahip olduğuna işaret etmiş, ancak yine de kendi içindeki işleyişi düzenlemek adına çevresindeki dizgelerle amaç odaklı bir etkileşim içinde olmasının da çevirinin işleyişiyle örtüştüğünü göstermiştir. Dahası, Luhmann dizge kuramında iletişimin anlamlandırma sürecinde hariç tutulan unsurlarla da anlam kazandığını, sabit bir anlamın olmadığını ve anlamın zaman ve uzamdan soyutlanamayacağını, dolayısıyla farklı dönemlerde ve yerlerde farklı anlamlandırmaların mümkün olabileceğini vurgulamıştır. Sonuç olarak, Hermans'ın Luhmann'ın dizge kuramını çeviriye uyarlayarak, çevirinin salt bireysel bir eyleme indirgemeyip onu aşan, çeviriyi genel bir çeviri dizgesi içinde değerlendiren, bu dizgeyi kendi içindeki kodlarla işler hale getirip gerektiğinde yine kendi işleyişi için diğer dizgelerden de faydalanabilen toplumsal bir iletişim biçimi olarak yorumlaması, çevirinin ne kadar karmaşık ve devingen bir olgu olduğunu göstermektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Yazar Katkısı: Hilal İzci (%60), Faruk Yücel (%40)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors declare that there is no conflict of interest.

Funding: The authors received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Ethical Approval: This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the authors.

Author Contributions: Hilal İzci (60%), Faruk Yücel (40%)

KAYNAKÇA

Arı, S. (2014). *Çeviri Sosyolojisi*. İstanbul: Aylak Adam Yayınları.

Arı, S. ve Tosun, M. (2018). Sosyal Sistem Kuramı ve sosyal sistem olarak çeviri. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 6, 488-495. doi:10.18298/ijlet.2632

-
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. R. Nice (Çev.). London: Polity.
- Cankurtaran Öntaş, Ö. ve Akçay, S. (2014). Niklas Luhmann'ın sistem teorisi ve teorinin sosyal hizmet disiplinindeki yansımaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 25(2), 97-110. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/797823>
- Derrida, J. (1994). *Göstergebilim ve Gramatoloji*. T. Akşin (Çev.). İstanbul: Afa Yayınları.
- Even-Zohar, I. (1990). *Polysystem studies, poetics today* 11(1), özel sayı. Durham: Duke University Press.
- Hermans, T. (1985). *The manipulation of literature: studies in literary translation*. London/Sydney: Croom Helm.
- Hermans, T. (1998). Translation and Normativity. *Current Issues in Language & Society* 5, 51-72. doi: 10.1080/13520529809615503
- Hermans, T. (1999). *Translation in systems: descriptive and systematic approaches explained*. Manchester: St Jerome.
- Hermans, T. (2002). The production and reproduction of translation: systems theory and historical context. S. Paker (Ed.). *Translations: (re)shaping of literature and culture* içinde (s. 175-194). İstanbul: Boğaziçi University Press.
- Lefevere, A. (1992). *Translation, rewriting and the manipulation of literary fame*. Londra and New York: Routledge.
- Levy, J. (1969). *Die literarische Übersetzung. Theorie einer Kunstgattung* (W. Schamschula, Übers.). Frankfurt a. M. u. Bonn: Athenaeum.
- Luhmann, N. (2013). *Introduction to systems theory*. Cambridge: Polity.
- Munday, J. (2008). *Introducing translation studies: Theories and applications*. London ve New York: Routledge.
- Popovic, A. (1976). Aspects of metatext. *Canadian Review of Comparative Literature* 3, 225-235. Erişim adresi: <https://journals.library.ualberta.ca/crccl/index.php/crccl/article/view/2290>
- Seguinot, C. (2000). Compte rendu de [theo hermans. translation in systems. descriptive and system-oriented approaches explained]. *TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction* 13(1), 198-202. doi: 10.7202/004297ar
- Simeoni, D. (1998). The pivotal status of the translator's habitus. *Target* 10, 1-39. doi: 10.1075/target.10.1.02sim
- Snell-Hornby, M. (2006). *The turns of translation studies. New paradigms or shifting viewpoints?* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Stolze, R. (2013). *Çeviri kuramları*. E. Durukan (Çev.). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Tahir-Gürçağlar, Ş. (2011). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Wolf, M. (2007). Introduction: The emergence of a sociology of translation. M. Wolf and A. Fukari (Eds.). *Constructing a Sociology of Translation* içinde (s. 1-38) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
-

SUMMARY

Belgian scholar Theo Hermans is among the loosely-knit researchers who brought about a new paradigm in the field of translation studies, also known as the Manipulation School. The new paradigm was characterised by the focus on the status and the function of the translation in the target culture rather than the linguistic aspects of the source text. As a result of the emphasis on the target text within the cultural context of the translation, the data acquired from the translation research got beyond the limits of translation and also provided new insights for language, culture, politics and society, sharpening the “sociological eye” in translation studies.

Hermans is closely related to the group of scholars who brought new insights to translation studies with systemic approach and descriptive translation studies suggested by Itamar Even-Zohar and Gideon Toury, respectively. On the other hand, he fairly criticises these approaches revealing their strengths and weaknesses in his book *Translation in Systems: Descriptive and System-oriented Approaches Explained* published in 1999. Moreover, he credits the contributions realised by scholars working within the descriptive paradigm as well as tracing the ties between these researchers and pointing out what he sees as problems.

Hermans thinks “polysystem theory” by Even-Zohar has a significant position in translation studies in that it has a dynamic quality rather than being mechanical since it is directly associated with ideology and socio-economic situation of a society along with the cultural systems. Furthermore, it has a descriptive characteristic instead of a prescriptive one inasmuch as it takes the interaction between theory and practice into consideration. In addition, it has expanded the field’s horizon because it is flexible and comprehensive enough to be adapted to different occasions. On the other hand, Hermans criticises this theory arguing first and foremost, the “poly” is redundant in the name of the theory since all cultural and literary systems of any size already have a dynamic, heterogeneous and thus “poly”, by definition. He also argues that one of the deficiencies of the “polysystem theory” it shows little of human interaction and power relations to which translation is subjected. Therefore, he suggests the improvements in the systemic approach to translation can actually be analysed under four titles, revealing systemic approach to translation is not limited to “polysystem theory”.

First of all, Jose Lambert’s study on mass media reveals that the theoretical concepts of text-based, binary translation studies are proving increasingly inadequate and that additional tools might be needed. Secondly, Andre Lefevere deals with translation placing it alongside with other forms of “rewriting and emphasising the social and ideological overdetermination of translation. Thirdly, French sociologist Bourdieu’s key concepts like “field” and “habitus” provide a useful model to discuss translation in a social context. Last but not least, German sociologist Niklas Luhmann’s systems theory provides new insights to conceptualise translation in terms of a social system.

Hermans gives more space to Luhmann in his work because he considers the central position of communication in Luhmann’s theory is convenient for translation students and he is slightly overlooked in the English-speaking world compared to Bourdieu. Hermans has been the scholar who studies Luhmann’s theory from the perspective of translation studies in the most comprehensive way so far. Luhmann describes social systems as “Sinnsysteme”, defending the idea that social systems consist of communication instead of individuals; that is to say, communicative signals, interpretive acts connecting responses and constitute the system and keep it going on. Luhmann also claims that systems are operationally closed but open to other systems to regulate its own operation, which overlaps with the functioning of translation, in

Hermans' opinion. Luhmann also declares communication gains meaning with exclusive elements, there is no stable meaning, the meaning cannot be separated from the space and time it belongs to; therefore, different interpretation is possible in different times and places. In conclusion, Hermans, adjusting Luhmann's systems theory to translation studies, reveals the complicated and dynamic nature of translation by proving it cannot be reduced to an individual act, but rather, interpreting translation as a separate system operating with its own codes and utilizing other systems for its own functioning as a social communication form.